АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

вул. Митрополита Василя Липківського, 45, м. Київ, 03035, тел. (044) 251-62-62, (044) 251-62-66

E-mail: sl.dilovod@amcu.gov.ua, сайт: amcu.gov.ua, код згідно ЄДРПОУ 00032767

_____ № _____ На № _____від _____

Комітет Верховної Ради України
з питань транспорту та інфраструктури

Комітет Верховної Ради України
з питань енергетики та житлово-
комунальних послуг

Щодо законопроєкту
№ 13171-1

Антимонопольний комітет України (далі – Комітет), розглянувши в межах повноважень лист Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури від 05.05.2025 № 04-31/03-2025/103101 (вх. Комітету № 1-01/232 від 05.05.2025) щодо надання висновків та пропозицій до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про ринок електричної енергії» щодо запобігання кризам в електроенергетиці» реєстраційний № 13171-1 від 29.04.2025 (далі – проєкт Закону), поданий народним депутатом України Кучеренком О. Ю., повідомляє про таке.

Згідно з пояснювальною запискою, доданою до проєкту Закону, проєкт Закону розроблений з метою забезпечення відповідності законодавства України вимогам Регламенту (ЄС) 2019/941 Європейського Парламенту та Ради від 05 червня 2019 року про готовність до ризиків у секторі електроенергії та такий, що скасовує Директиву 2005/89/ЄС (далі – Регламент (ЄС) 2019/941).

1. Відповідно до запропонованих проєктом Закону змін до статті 1 Закону України «Про ринок електричної енергії» криза в електроенергетиці – поточна або неминуча ситуація, що характеризується *значним дефіцитом електричної потужності та/або електричної енергії* та визначена планом готовності до ризиків, або ситуація, в умовах якої неможливо постачати електричну енергію споживачам у достатньому обсязі.

План готовності до ризиків розробляється, *затверджується* та оприлюднюється компетентним органом *згідно із* затвердженим ним *порядком запобігання кризам в електроенергетиці, підготовки до криз в електроенергетиці та управління ними* (абзац п’ятий частини третьої статті 16 Закону України «Про ринок електричної енергії» в редакції, запропонованій проєктом Закону).

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат:
3FAA9288358EC003040000002B6B3700FAAFC100
Підписувач: Кириленко Павло Олександрович
Дійсний з: 13.09.2023 0:00:00 по 12.09.2025 23:59:59

Антимонопольний комітет України
№ 128-01/01-155-НПА від 15.05.2025

Відповідно до статті 11 Регламенту (ЄС) 2019/941 план готовності до ризиків кожної держави-члена має викладати всі національні заходи, які плануються або вживаються для попередження криз у секторі електроенергії, розпізнаних (визначених) відповідно до статей 6 та 7, підготовки до них та їхнього пом'якшення. Він має принаймні:

описувати національні заходи, розроблені для попередження ризиків, розпізнаних (визначених) відповідно до статей 6 та 7, або для підготовки до них;

розпізнати (визначити) внесок ринкових заходів у подолання криз у секторі електроенергії, зокрема заходів на стороні попиту та на стороні пропозиції;

розпізнати (визначити) можливі неринкові заходи, що мають бути імплементовані під час криз у секторі електроенергії, із уточненням факторів запуску, умов та процедур для їхньої імплементації, а також із вказанням того, яким чином вони відповідають вимогам, встановленим у статті 16 та регіональним і двостороннім заходам.

Відповідно до пункту 14 статті 2 Регламенту (ЄС) 2019/941 «*неринковий захід*» означає будь-який захід на стороні пропозиції або попиту, що відхиляється від ринкових правил або комерційних угод, метою якого є пом'якшення кризи у секторі електроенергії.

Відповідно до статті 16 Регламенту (ЄС) 2019/941:

1) заходи, що вживаються для попередження або пом'якшення криз у секторі електроенергії, мають відповідати правилам, що регулюють внутрішній ринок електроенергії та експлуатацію системи;

2) *неринкові заходи мають бути активовані під час кризи* у секторі електроенергії *лише як крайній засіб*, якщо *всі варіанти, надані ринком, були вичерпані* або у тих випадках, де є очевидним, що *одних тільки ринкових заходів недостатньо*, аби запобігти подальшому погіршенню ситуації з постачанням електроенергії. *Неринкові заходи не повинні невиправданим чином спотворювати конкуренцію та ефективне функціонування внутрішнього ринку електроенергії*. Вони мають бути необхідними, пропорційними, недискримінаційними та тимчасовими. Компетентний орган має інформувати відповідні зацікавлені сторони у своїй державі-члені про застосування будь-яких неринкових заходів;

3) *скорочення операцій (правочинів)*, включно зі скороченням вже розподіленої міжзональної пропускної здатності, обмеженням надання міжзональної пропускної здатності для розподілу пропускної здатності або обмеженням надання графіків, *має ініціюватися лише відповідно до статті 16(2) Регламенту (ЄС) 2019/943* та правил, прийнятих для імплементації зазначеного положення.

Частиною другою статті 16 Регламенту (ЄС) 2019/943 Європейського Парламенту і Ради від 05 червня 2019 року про внутрішній ринок електроенергії (далі – Регламент (ЄС) 2019/943) передбачено, що процедури *скорочення операцій (транзакцій) мають застосовуватися тільки в надзвичайних ситуаціях*, а саме у тих випадках, де оператор системи передачі повинен діяти в оперативний спосіб, а передиспетчеризація або зустрічна торгівля не є можливою. Будь-яка така процедура має застосовуватися *в недискримінаційний спосіб. За винятком випадків форс-мажору, учасники ринку, яким була розподілена пропускна здатність, мають отримати компенсацію за будь-яке таке скорочення.*

Частина перша статті 16 Регламенту (ЄС) 2019/943 передбачає, що *проблеми перевантаження мережі мають вирішуватися шляхом використання недискримінаційних ринкових рішень*, які надсилають ефективні економічні сигнали залученим учасникам ринку та операторам систем передачі. Проблеми перевантаження мережі мають розв'язуватися за допомогою нетранзакційних методів, а саме *методів, які не передбачають вибору з-поміж договорів окремих учасників ринку*. Під час вжиття операційних заходів для забезпечення того, щоб його система передачі залишалася у нормальному стані, оператор системи передачі має враховувати ефект від цих заходів стосовно до сусідніх областей регулювання та координувати такі заходи з іншими операторами систем передачі, що зазнали впливу, як це передбачено в Регламенті (ЄС) 2015/1222.

Отже, як вбачається з положень європейського законодавства, неринкові заходи можуть бути застосовані лише під час кризи в електроенергетиці виключно в передбачених законодавством випадках. Такі заходи мають застосовуватися у *недискримінаційний спосіб* та *не повинні призводити до недопущення, усунення, спотворення чи обмеження конкуренції на ринках електричної енергії, а також впливати на ефективне функціонування внутрішнього ринку електроенергії*.

Враховуючи наведене, з метою забезпечення функціонування ринку електричної енергії на конкурентних засадах у запропонованій проєктом Закону редакції частині восьмій статті 16 Закону України «Про ринок електричної енергії» *пропонуємо:*

1) останній абзац викласти в редакції, відповідно до якої *неринкові заходи не повинні призводити до необґрунтованого недопущення, усунення, спотворення чи обмеження конкуренції на ринках електричної енергії та неефективного функціонування ринку електричної енергії. Вони повинні бути необхідними, пропорційними, недискримінаційними та тимчасовими. Компетентний орган інформує заінтересовані сторони щодо застосування будь-яких неринкових заходів*;

2) доповнити новим абзацом, відповідно до якого *скорочення операцій (правочинів) на ринку електричної енергії, включно зі скороченням вже розподіленої міжзональної пропускної здатності, обмеженням надання міжзональної пропускної здатності для розподілу пропускної здатності або обмеженням надання графіків, має ініціюватися лише в надзвичайних ситуаціях, а саме у тих випадках, де оператор системи передачі повинен діяти в оперативний спосіб, а передиспетчеризація або зустрічна торгівля не є можливою. Такі заходи мають застосовуватися в недискримінаційний спосіб та не допускати вибору з-поміж договорів окремих учасників ринку. За винятком випадків форс-мажору, учасники ринку, яким була розподілена пропускна здатність, мають отримати компенсацію за будь-яке таке скорочення.*

2. Проєктом Закону пропонується доповнити Закон України «Про ринок електричної енергії» новою статтею 19-1, відповідно до якої при виконанні плану заходів з усунення виявлених регуляторних викривлень або ринкових збоїв *з метою усунення проблем достатності ресурсів* в останню чергу *можуть запроваджуватися механізми забезпечення потужності з дотриманням відповідних умов*.

Механізми забезпечення потужності застосовуються, зокрема у формі *стратегічного резерву*.

Стратегічний резерв, як механізм забезпечення потужності, має відповідати певним вимогам, зокрема в періоди врегулювання небалансу, коли ресурси стратегічного резерву активовані, небаланси на ринку електричної енергії мають бути врегульовані *за вартістю втраченого навантаження* або за ціною, вищою ніж технічне цінове обмеження на внутрішньодобовому ринку, залежно від того, який показник є вищим.

Вартість втраченого навантаження – максимальна ціна електричної енергії, визначена за результатом оцінки, яку споживачі готові платити, щоб уникнути перерви в електропостачанні (абзац другий підпункту 3 пункту 1 розділу I проєкту Закону).

Водночас проєкт Закону не передбачає затвердження відповідним компетентним органом методики (порядку), на підставі якої визначатиметься вартість втраченого навантаження.

Відповідно до Регламенту (ЄС) 2019/943 «цінність втраченого навантаження» означає виражену в євро за МВт-год оцінку максимальної ціни електроенергії, яку споживачі готові платити, аби запобігти перерві в енергопостачанні.

Також статтею 11 Регламенту (ЄС) 2019/943 передбачено, що регуляторні органи або у тих випадках, де держава-член призначила інший компетентний орган для цієї цілі, такі призначені компетентні органи мають визначити єдину оцінку цінності втраченого навантаження для своєї території. Така оцінка має бути зроблена загальнодоступною. Регуляторні органи або інші призначені компетентні органи можуть визначати різні оцінки

для кожної зони торгів, якщо вони мають більше однієї зони торгів на своїй території. У тих випадках, де зона торгів складається з територій більш ніж однієї держави-члена, регуляторні органи або інші призначені компетентні органи, яких це стосується, мають визначити єдину оцінку цінності втраченого навантаження для такої зони торгів. Під час визначення єдиної оцінки цінності втраченого навантаження регуляторні органи або інші призначені компетентні органи мають застосовувати *методику, зазначену у статті 23(6) Регламенту (ЄС) 2019/943*.

Така *методика* відповідно до *статті 23(6) Регламенту (ЄС) 2019/943 має ґрунтуватися на прозорих, об'єктивних та таких, що піддаються перевірці, критеріях.*

Регуляторні органи та призначені компетентні органи мають оновлювати свою оцінку цінності втраченого навантаження щонайменше кожні п'ять років, або раніше в тих випадках, де вони спостерігають значні зміни.

Отже, враховуючи те, що реалізація положень проєкту Закону, у разі його прийняття, в частині застосування механізмів забезпечення потужності у формі стратегічного резерву застосовуватиметься як крайній захід, очевидно неринковий (*тобто такий, що за певних умов може призвести до усунення, обмеження або недопущення конкуренції на ринках електричної енергії*), пропонуємо в проєкті Закону передбачити надання повноважень Регулятору або іншому визначеному проєктом Закону компетентному органу затверджувати методику визначення вартості втраченого навантаження на підставі прозорих, об'єктивних та таких, що піддаються перевірці, критеріях, а також те, що вартість втраченого навантаження підлягає державному регулюванню.

3. Відповідно до запропонованого проєктом Закону абзацу другого частини першої статті 16 Закону України «Про ринок електричної енергії» компетентний орган уповноважений делегувати операційні завдання щодо планування готовності до ризиків та управління ризиками, визначені відповідно до цієї статті, іншим особам, у тому числі оператору системи передачі. Компетентний орган здійснює контроль за виконанням делегованих операційних завдань, які визначаються в плані готовності до ризиків.

З метою однозначності розуміння (ясності, точності, доступності для розуміння та реалізації), передбачуваності (прогнозованості) результатів реалізації положень проєкту Закону, а також з метою запобігання недопущенню, усуненню, спотворенню чи обмеженню конкуренції на ринках електричної енергії внаслідок делегування компетентним органом своїх владних повноважень, *пропонуємо у проєкті Закону визначити вичерпний перелік:*

1) осіб, яким компетентний орган уповноважений делегувати операційні завдання щодо планування готовності до ризиків та управління ризиками;

2) операційних завдань щодо планування готовності до ризиків та управління ризиками, які компетентний орган уповноважений делегувати іншим особам.

4. У підпункті 2 пункту 6 розділу I проєкту Закону пропонується статтю 19 Закону України «Про ринок електричної енергії» доповнити новою частиною сьомою, яка передбачає, зокрема, таке:

«*7.…Регулятор у співпраці з оператором системи передачі розробляє план заходів з усунення виявлених регуляторних викривлень або ринкових збоїв (далі – план заходів), який має передбачати заходи для усунення виявлених регуляторних викривлень або ринкових збоїв та строки його впровадження…*

…Якщо план заходів передбачає впровадження механізмів забезпечення потужності відповідно до статті 19-1 цього Закону, Кабінет Міністрів України повідомляє Антимонопольний комітет України про державну допомогу для отримання рішення у порядку, встановленому Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

Відповідно до частини першої статті 9 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (далі – Закон) надавачі державної допомоги подають

повідомлення про нову державну допомогу з пропозиціями щодо підготовки проєктів законів, інших нормативно-правових та розпорядчих актів, спрямованих на підтримку суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, внесення змін до умов чинної державної допомоги.

Згідно з пунктом 6 частини першої статті 1 Закону *надавачі державної допомоги – органи влади*, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, а також юридичні особи, що діють від їх імені, уповноважені розпоряджатися ресурсами держави чи місцевими ресурсами й ініціюють та/або надають державну допомогу.

Частиною другою статті 1 Закону передбачено, що *терміни* «суб'єкт господарювання», «товар», «економічна конкуренція (конкуренція)», «*органи влади*», «органи адміністративно-господарського управління та контролю» *вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про захист економічної конкуренції».*

Відповідно до статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» *органи влади* – міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим та органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим, державні органи, що здійснюють регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, ринків капіталу та організованих товарних ринків, державні органи приватизації, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, місцеві органи виконавчої влади.

Отже, Кабінет Міністрів України не може вважатися надавачем державної допомоги в розумінні Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

Враховуючи наведене, у проєкті Закону *необхідно передбачити подання Комітету повідомлення про державну допомогу відповідним* <u>*надавачем державної допомоги*</u> в розумінні Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

Крім цього, відповідно до пункту 7 проєкту Закону пропонується Закон України «Про ринок електричної енергії» доповнити новою статтею 19-1, частина п'ята якої, зокрема, передбачає що:

« 5. …*Регулятор приймає рішення про початок застосування механізмів забезпечення потужності після прийняття Антимонопольним комітетом України рішення про допустимість державної допомоги для конкуренції відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Регулятор невідкладно інформує Секретаріат Енергетичного Співтовариства про прийняття такого рішення*».

Відповідно до частини шостої статті 10 Закону за результатами розгляду повідомлення про нову державну допомогу Уповноважений орган у встановленому ним порядку приймає рішення, зокрема, про допустимість нової державної допомоги для конкуренції; про визнання підтримки суб'єкта господарювання, зазначеної в повідомленні, такою, що не є державною допомогою відповідно до цього Закону.

Згідно із частиною сьомою статті 11 Закону за результатами розгляду справи про державну допомогу Уповноважений орган приймає рішення, зокрема, щодо:

1) визнання підтримки суб'єкта господарювання, зазначеної в повідомленні про нову державну допомогу, такою, що не є державною допомогою відповідно до цього Закону, у тому числі внаслідок внесення надавачем державної допомоги змін до умов її надання;

2) допустимості нової державної допомоги для конкуренції, у тому числі внаслідок внесення надавачем державної допомоги змін до умов її надання;

3) допустимості нової державної допомоги для конкуренції за умови виконання надавачем та отримувачами державної допомоги встановлених Уповноваженим органом зобов'язань.

З огляду на викладене, *пропонуємо* запропоновану проєктом Закону *частину п'яту статті 19-1 Закону України «Про ринок електричної енергії» викласти в такій редакції:*

«5. …*Регулятор приймає рішення про початок застосування механізмів забезпечення потужності після прийняття Антимонопольним комітетом України рішення про допустимість державної допомоги або про визнання підтримки суб'єкта господарювання такою, що не є державною допомогою, відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Регулятор невідкладно інформує Секретаріат Енергетичного Співтовариства про прийняття такого рішення.».*

Голова Комітету Павло КИРИЛЕНКО

Оксана Пашинська (044) 251 62 25 довгий гудок 60 45